

SANJA NIKČEVIĆ:

ZAŠTO JE HVARSKI LOVRINAC FENOMEN HRVATSKOG KAZALIŠTA

"Prikazanje života svetoga Lovrinca" mučenika u izvedbi Hvarskog pučkog kazališta i režiji Marina Carića. Jubilarna 250. izvedba otvorila drugi Festival kršćanskog kazališta.

Kad sam tu predstavu kao studentica vidjela prvi puta, prije 30 godina, u dvorištu muzeja na Jezuitskom trgu, shvatila sam da je srednjovjekovno kazalište živo. Do tada su me učili da je srednji vijek jedna mračna epoha koja nije imala pravo kazalište, a ja sam tamo gledala srednjovjekovno prikazanje, mirakul (priču o svetačkim čudima) koja je živa: držala mi je pažnju u svakom trenutku, iako na čakavci koja mi nije bliska, zainteresirala me za likove koje do tada nisam poznavala i koji su iz nekog davnog doba, a, što je najbolje, ja sam s tim likovima strepila, navijala, suosjećala. Ja sam ih emotivno doživjela! Upravo zato ta mi je predstava potvrdila još nešto vrlo važno: da kazalište može biti drugačije od onog koje sam gledala na velikim scenama. Ono je bilo hladno, daleko i nije me diralo. Shvatila sam da kazalište može biti, toplo, pametno, zanimljivo, emotivno i duhovno! U čemu je tajna?

Marin Carić, kao mladi redatelj, želio je drugačije kazalište od onog hladnog i dalekog, pa je sa svojim prijateljima napravio tu predstavu koja je prvi put izvedena 23. srpnja 1970., a igra do danas, 47 godina. Izvodila se po cijelom svijetu, svi je razumiju i svi na nju reagiraju na isti način kao i ja.

Predstava je ne samo savršen primjer pučkog, nego savršen primjer ritualnog kazališta. Koliki su suvremeni umjetnici to željeli postići: djelovati kazalištem na publiku tako da u njoj probude istovremeno i ono iskonsko i ono racionalno. Ni Artaud, ni Brecht to nisu uspjeli, unatoč slavi koju su postigli i ulasku u udžbenike, ali Carić i Hvarani jesu. S tri važna aspekta.

1.) **AUTENTIČNOST.** Carić je odlučio raditi baštinske tekstove iz uvjerenja da su živi jer je u svom rodnom Hvaru gledao ono najbolje iz srednjeg vijeka,

što je živo i danas: bratovštine koje čuvaju ne samo tradiciju nego i vjeru, vrijednosti, ideale... Carić je zato uzeo bratovštine za vizualni i glazbeni okvir predstave. Priču o Rimljanima (caru Daciju i njegovim suradnicima Valerijanu i Merkuriju) koji muče i ubijaju kršćane (Papu Sista, Lovrinca i druge), postavio je kao sukob dviju boja odora (odnosno habita s kukuljicama): bijele predstavljaju kršćane a crne Rimljane. Tri puta pjeva se napjev kojim bratovštine pokapaju svoga člana, a ovdje je dodan prikladni tekst iz priče. Govori se čakavica koja je glumcima bliska i prirodna jer ju žive.

2.) PONIŠTENJA LAŽ KAZALIŠTA. U svetim tekstovima uvijek je problem glumljenja svetih likova jer je gluma pretvaranje, dakle laž. To je konvencija koju smo prihvatili i koju volimo do te mjere da je ne primjećujemo. No u tekstovima o svetim ljudima se taj nesklad osjeti. U srednjem vijeku samo su časni ljudi mogli igrati uloge Isusa ili svetaca, a i u antici su u tragedijama mogli nastupiti samo dolični Atenjani. Prikazanja za današnji teatar imaju i problem pretapanja vremena i prostora jer likovi preskaču iz jednog u drugi u jednoj replici. No, to nije odraz naivnosti kako se to često čuje nego osjećaja svevremenosti i sveprisutnosti priče koja se priča.

Marin Carić je taj problem riješio na vrlo jednostavan ali i zanimljiv način. Glumci govore i didaskalije i svoj tekst. Milan Lakoš koji igra Valerijana kaže: *A sad Valerijan ode i uhiti Lovrinca i zatim reče: O Lovrinče, ti kristjane...* Tako glumac određuje prostor, vrijeme, nekad i radnju a potom izgovara tekst. Time se glumac ne pretvara da je netko drugi, nego nam priča priču o tom drugom liku. Ujedno nas i uvlači u zajedničku priču jer se govoreći didaskalije obraća direktno publici. U takvom pričanju priče ne smeta što jedan glumac igra više likova pa to ni ne skriva (za ženu samo stave maramu na glavu kao znak). Taj način igranja može onda imati i slabije glumce jer publiku nosi priča, ali u slučaju Hvarana glumci su izvrsni, naročito jezgra (Valerijan - Milan Lakoš, Cesar Decij - Ralf-Jacky Milatić, Sisto - Fabijan Brkušić, Lovrinac -

Marino Miličić) ali je svaka, pa i najmanja, pojava lika uklopljena u cjelinu jer cijeli ansambl drži koncentraciju cijelo vrijeme.

3.) PRIKAZ NASILJA NA SCENI. I Kristova muka i mirakuli su vrlo okrutne priče jer govore o raznim mukama i načinima smrti. Tako i ovdje: sijeku se glave većini likova, Lovrinca i bičuju, i tuku palicama, i udaraju kamenom u zube, i na kraju ispeku na vatri. Carić je to postavio znakovito: nema uživanja, nema krvi, samo naznaka, rekvizit ili spuštanje krvnikove sjekire... A smrt lika označava kukuljica koju mu drugi navuku preko glave. I sve je jasno. I da je to glumac i da je taj lik umro!!!!

Carić je znao da nas ne zanima kako se netko muči, ne zanima nas krv na sceni, nas zanima zašto! Zanima nas zašto netko muči drugog čovjeka, što se događa sa žrtvom, zašto netko pristaje da ga muče, u ovom slučaju još i radosno! Nas ne zanimaju oblici mučenja, nego ljudska duša!

Zato je Carić ovo postavio jednostavno i jasno, bijeli i crni habiti odmah označavaju strane, ima bijele i crne fratre da se odmah zna tko je na kojoj strani Zato je to jako dobro... zato se to može gledati i danas.

Predstava je to i za one koji vjeruju u Boga i za one koji ne vjeruju. Oni koji vjeruju imaju poveznicu neba i zemlje, mučeničku smrt kao nastavak Isusove muke i odlazak mučenika u rajsku slavu.

Ali i oni koji ne vjeruju imaju što vidjeti jer se tu radi o nekome tko je spreman ubiti drugog čovjeka zbog neslaganja i nekome tko je spreman svoj život dati za ono što smatra najvrednijim na svijetu. S time se mogu poistovjetiti svi, naročito danas kad se identične situacije događaju po svijetu.

POUKA ZA DANAŠNJE KAZALIŠTE

Nekako mi se čini da su to tako igrali i u srednjem vijeku!!! Zato je bilo svima zanimljivo! Zato je cijeli grad postavljao te predstave i one su bile važne ljudima. A Carićeva predstava s Hvarskim pučkim kazalištem ima i dvije pouke za današnje vrijeme.

Prva. Prirodnost igre koja uvlači publiku, privatnog glumca koji igra nešto što vjeruje i iza čega stoji, „otkrili“ su suvremeni redatelji krajem 20. stoljeća u pokušaju vraćanja publike u kazalište, i u Europi i kod nas (Bobo Jelčić). No, bez duhovne dimenzije koju ima sv. Lovre, svi ti „autentični“ životi glumaca ili dokumentarno kazalište je prazno i za jednokratnu upotrebu.

Druga je pouka današnjim raspravama o lektiri – nije problem u sadržaju, umjetnost uvijek govori o krvavim, teškim, kompliciranim, seksualnim i inim sadržajima jer je i takav svijet oko nas. Problem je kako to prikazuješ i koju poruku šalješ. Hvarska i Carićeva izvedba *Prikazanja života sv. Lovrinca mučenika* pokazuje da je moguće o teškim temama govoriti na kazališno zanimljiv i poticajan način i pri tome slati poruku koja traje. Zato traje i predstava.